

Cabilaba o Gabrielle Feperueri 2023 Na veitokoni e vakarautaki kei na vanua mo vukei kina

Na tikidua oqo e tiko kina na itukutuku ni veimataqali veivuke e vakarautaki vei ira era vakaleqai ena Cagilaba o Gabrielle.

Kevaka e leqataki nomu bula, qirita na 111.

Veivuke vei ira na vakaleqai e Okaladi

Na itukutuku me baleta na veivuke vei ira na vakaleqai ena Yasana o Okaladi e tiko ena website ni Tabana ni Veivuke ni Matanitu:

<https://www.civildefence.govt.nz/resources/news-and-events/news-and-events/auckland-severe-weather-what-support-is-available-and-where-can-you-get-help/>

O ira mai Vanua Tani

O ira mai vanua tani era gadreva na veivuke mera veitaratara kei na Valenivolavola ni Vanua era Cavutu mai Kina.

E rawa ni laurai na sala ni veitaratara ena <https://www.mfat.govt.nz/en/embassies/>

O ira na gade mai Niusiladi mera veitaratara kei na nodra kabani ni inisua ke na sega ni vakabau na inisua ni nodra gade.

Sa dola veivanua ni Vakaruru

Na Vanua ni Vakaruru e sa dola tu ena veivanua kece era vakaleqai me baleti ira era gadreva mera biuta nodra itikotiko qai sega ni rawa nira tiko kei ira nodra itokani se whānau. Oni kerei moni dui kauta mai na veika bibi oni gadreva, wili kina na wainimate, isulu katakata kei na nodra isulu na luvemuni.

Mo rawa ni kila na Veivanua ni Vakaruru eso, rai ena website ni Tabana ni Leqa Tubukoso vei ira na Lewenivanua.

Me baleti ira na sega ni rawa ni yaco ena Veivanua ni Vakaruru, yalovinaka mo veitaratara ina Tabana ni Leqa Tubukoso vei ira na Lewenivanua mo veivosakitaka na veika tale e rawa ni caka.

<https://www.civildefence.govt.nz/find-your-civil-defence-group/>

Veivuke vakailavo mai na Tabana ni Cakacaka kei na Veisaumi

Ena vakarautaki na veitokoni kei na veivuke kevaka o vakaleqai ena draki ca se qai yacovi keda ga qo.

E levu tu na sala e rawa ni veivuke kina na Tabana ni Cakacaka kei na Veisaumi, ena rawa ni keitou dusimaki iko ena gaunisala e ganita na kemu ituvaki. E sega ni gadrevi sara mo sa okati tu kei ira e vakarautaki vei ira na veitokoni ni matanitu se so tale na veivuke.

Ena leqa tubukoso na Tabana ni Cakacaka kei na Veisaumi e rawa ni veivuke ena veika me saumi ke sega ni tiko vei iko na ilavo.

Na Tabana ni Cakacaka kei na Veisaumi e rawa ni veivuke ena:

- isau ni veiqaravi vakavuniwai
- idavodavo
- kakana
- bili ni livaliva
- vakavinakataki ni so na ka se sosomitaki ni so na iyaya
- nomu sega ni saumi ena vuku ni nomu sega ni rawa ni cakacaka.

Na Tabana ni Cakacaka kei na Veisaumi ena vakarautaka tale ga eso na veivuke me vaka na veika e vakarautaki vei iko kei na sausaumi ni nomu vale.

E duidui na keda ituvaki, na ka tale ga o na vukei kina ena vakatau tale ga ena kemu ituvaki. Ena rairai gadrevi mo na sauma lesu tale na ilavo, vakatau ena kemu ituvaki.

Website: <https://www.workandincome.govt.nz/eligibility/urgent-costs/index.html>

Qirita na 0800 400 100 ena vuku ni veivuke ena saumi ni veika e gadrevi vakatotolo ena leqa tubukoso mai na 7 na kaloko na mataka ina 5 na kaloko na yakavi ni Moniti ina Vakaraubuka, kei na 8 na kaloko na mataka ina 5 na kaloko na yakavi ni siga Vakarauwai.

iTikotiko vaka Māori / veitokoni ni Iwi

Na Tabana ni Leqa Tubukoso vei ira na Lewenivanua era sa veitaratara tiko kei ira na iwi, hapu kei na itikotiko ni Māori ena veivanua kece era vakaleqai. Qo e okati kina na veivuke ena dikevi ni vakacaca e vakayacori, veivuke e vakarautaki, kena sema ina veivuke ni matanitu kei na vakarautaki ni itukutuku bibi eso. E veitokoni tale tiko ga na Te Puni Kōkiri kei na so tale na isoqosoqo.

Veitokoni ni Pasifika

Na Minisitiri ni Kai Pasifika e dauniveivakasalataki ni Matanitu ena idusidusi kei na veika me vakayacori e vauca na kena vakavinakataki nodra bula na kai Pasifika e Aotearoa. E tiko na keda isema kaukaua na itikotiko ni Pasifika ena matanitu taucoko kei na nodra kilai na kai Pasifika, nodra ivakarau, veika era tuberi kina e uqeta na veidusimaki ni lawa e vauca ira na lewenivanua, porokaramu, kei na vakatulewa ni veiqaravi e tarai ira na kai Pasifika e Aotearoa.

Na Minisitiri ni Kai Pasifika e sasaga me tarai ira na iliuliu ni kai Pasifika, itikotiko, kei na veivuke tale eso me kumuna mai na itukutuku.

Kevaka o gadreva na veivuke yalovinaka mo imeli ina contact@mpp.govt.nz se rai ena www.mpp.govt.nz

Veitokoni ni Duikaikai ena iTikotiko

Na Minisitiri ni Duikaikai ena iTikotiko ena tomana tiko ga na nona veitaratara kei na itikotiko kece me vakaraitaka na veivuke sa tiko rawa.

Na Minisitiri ni Duikaikai ena iTikotiko ena tomana tale tiko ga na nona veivosaki kei na isoqosoqo bibi eso me vakadeitaka ni sa tiko na veika era gadreva na duikaikai ena itikotiko me vaka na veivuke ni nodra vosa, itikotiko e veiganiti kei na vanua era cavutu mai kina, kakana, vanua ni masu.

Veitokoni vei ira na Vakaleqai na iTuvaki ni Yagodra

Whaikaha – Na Minisitiri vei ira na Vakaleqai na iTuvaki ni Yagodra era sa vakasalataka na veika qo:

- Kevaka mani tarai iko vakabibi na ituvaki qo, yalovinaka mo veitaratara kei na tabana ni leqa tubukoso ena 111. Kevaka e dredre mo rogoca se vosa ena talevoni, tovolea mo text ina 111 mo veitaratara ena Tabana ni Boko Buka, Lori ni Veiusa e Valenibula se Ovisa: <https://www.police.govt.nz/111-txt>
- O ira na vakaleqai na ituvaki ni yagodra kei na whānau era rawa ni veitaratara kei na Veiqaravi ni Talevoni ni Tabana ni Bula e Whakarongorau Aotearoa, Niusiladi ena 0800 111 213, Text ina 8988. Se rawa ni oni rai ena Veiqaravi ni Veisoli iTukutuku e Niusiladi ena www.nzrelay.co.nz.
- E bibi mo na kauta tale tiko ga kei iko nomu koli ni veitokoni kevaka o na gole ena Veivanua ni Vakaruru. Yalovinaka mo nanuma eso tale na veika bibi o na gadreva, me vaka na mona livaliva, wainimate, isulu katakata, kei na isulu ni gone.

Nodra bula na manumanu

E nomu itavi sara ga mo qarava nomu manumanu. E dodonu mo na okati ira ena nomu ituvatuva ena gauna e yaco kina na leqa tubukoso.

- Kevaka e gadrevi mo biubiu, kauta na nomu manumanu – kevaka e rawa mo cakava vakakina – se kauti ira ena dua na vanua era rawa ni maroro kina e taqomaki vinaka.
- Kevaka o na biuti ira tu mai nomu manumanu, mo vakadeitaka nira sa tiko ena dua na vanua taqomaki vinaka e loma se tautuba ena nomu vale.
- Kevaka e tiko nomu manumanu se bai ni ose e volekata na veigusu ni wai e rawa ni luvu (uciwai, tobu kei na so tale), mo tokitaki ira ina vanua cecere.

Mo kila eso tale na itukutuku raica na tikidua ni Minisitiri ni Qaravi ni manumanu kei na Teitei: Animals affected by flood (Manumanu e vakaleqai ena waluvu) – www.mpi.govt.nz/animals-in-emergencies

Nodra bula na manumanu

Yalovinaka mo veitaratara kei na nomu iWasewase ni CDEM mo vakaraitaka kina e dua ka e vauca na nodra bula na manumanu. Na MPI ena qarava na qiri kece e vauca na nodra bula na manumanu.

<https://www.civildefence.govt.nz/find-your-civil-defence-group/>

Vuniwai ni manumanu

Kevaka e gadrevi na veiqaravi ni vuniwai ni manumanu, mo veitaratara kei ira na kena vuniwai.

Manumanu

Ena kerekere ni veivuke me baleta na manumanu, qele mera tiko kina se vanua mera kana kina mo qirita na **Federated Farmers** ena **0800 FARMING (0800 327 646)**

Inisua kei na nomu vakalewe fomu ni sosomitaki ni veika vakaleqai

Kevaka e vakaleqai vakaca sara na nomu vale, motoka, se na veika e tu kina ena vuku ni draki ca, mo tabaka ni bera ni o kauta laivi se lai vakavinakataka qai vakaraitaka vua na nomu kabani ni inisua ena kena gauna totolo duadua. Ena gadrevi mo veitaratara ga kei na nomu kabani ni inisua eratou na qai tukuna vei iko na veika mo cakava, na sala e rawa ni vakaisosomitaki kina – ke gadrevi – na sala e cakacaka kina na Kena Rawa ni Sauma na EQ mai na Toka Tū Ake EQC.

Kevaka o na vinakata me vakavinakataka nomu vale, me taqomaki, savasava qai taqomaki mai na draki, yalovinaka mo volaitukutukutaka na cakacaka kece, tabaka ni bera ni caka na cakacaka kei na gauna e sa oti kina, qai maroroya vinaka na risiti kece ni veika o volia.

Kevaka e sega ni inisua nomu vale ia e inisuataki na veika o taukena, mo veitaratara kei na nomu kabani ni inisua ena veika e okati kina. Mo nanuma tiko me levu sara na ka o tabaka qai volaitukutukutaka vakavinaka na ka taucoko ni bera ni o biuta laivi e dua na ka, kevaka e rawa.

Na ivakasala e vakarautaki vakatabakidua vei iko qai sega ni saumi eratou vakarautaka na [Taba ni Veiqaravi ni Veivakasalataki vei ira na Vakavale](#) (RAS) ena loma ni MBIE e tu vakarau ni vakarautaka na itukutuku kei na veivakasalataki vei ira na itaukei ni vale era sasagataka tiko na inisua ni sosomitaki ni veika e vakaleqai ena vuku ni leqa tubukoso. O rawa ni veitaratara ena info@advisory.org.nz se qirita na 0800 777 299, 03 379 7027 mo kila eso tale na itukutuku.

Na EQCover e kovuta na tikina qo

Na EQCover ena vakarautaka na veika qo:

- Veivakacacani ni sisi ni qele, e tiko na EQCover ni vakacacani na vale kei na qele
  - ke vakacacani na vale ena sisi ni qele, na levu ni ilavo e vakarautaki me lai tara na vale (rawa ni \$150 ina \$300 na udolu, vakatau ena tikinisiga e vakavoutaki kina nomu policy)
  - kovuta na kena ripea taki se vakavinakataka tale ni dua na tikini qele ni dua na itikotiko, me yacova isau ni qele e inisuataki.
- Na waluvu kei na vakacaca ni draki ca, na EQCover e baleta ga na qele e inisuataki, o ira na kabani ni inisua vakaitaukei era dau kovuta na vale.
  - kena kau laivi na vakacaca ni waluvu me vaka na veivunikau e ramusu se bale.

Na saumi lesu ni vakacacani ni qele ena rawa ni taura na gauna me qai rawa, e bibi gona me rau veitaratara o koya e vakaleqai kei na nona kabani ni inisua. Na itukutuku eso ena rairai yaga vei ira na itaukei ni vale e toka ena isema e ra qo:

Veidusimaki Raraba

- [Veidusimaki vei ira na Vakavale ina EQCover](#) – ivakamacala raraba ni sala e cakacaka kina na EQCover, na veika e kovuti kei na veika e sega, kei na kena saumi na EQCover vua e vinakata.
- [Veidusimaki vei ira na vakavale ina Qele ni Veivakavaletaki](#) – ivakamacala raraba ni sala e cakacaka kina na EQCover vei ira na qele ni veivakavaletaki era vaka inisua, na veika e kovuti kei na veika e sega.

Veidusimaki matata (e rawa ni tabaki, kevaka e gadrevi)

- [Veika e Okati ena Qele – Tikidua ni Vakacaca ni Draki kei na Waluvu](#) – na sala e kovuta kina na EQCover na cakacaka e vauca na vakavinakataki ni vakacaca ni draki ca se waluvu ena qele ni veivakavaletaki e inisuataki.
- [EQCover – Tikidua ni saumi lesu ni vakacacani](#) ni qele – na vei kalawa e okati ena EQCover me baleta na vakacacani ni qele, o ira na okati kina kei na sala e cakacakataki kina na veika e saumi.

iTukutuku vei ira na Saumi Vale

Ke vaka o dua na saumi vale se itaukei ni vale ni dua na itikotiko e sauma tiko e dua, o rawa ni raica na itukutuku e vauca nomu dodonu kei na nomu itavi ena www.tenancy.govt.nz se nomu qirita na 0800 TENANCY (0800 836 262).

Koronivuli kei na veivanua ni muri vuli

Sa tiko ena website ni Tabana ni Vuli na veidusimaki ni kena yaco na draki ca ena qai vakavoutaki ni veisau na ituvaki, yalovinaka mo rai ena veivakadreti vou ena tabana qo: [iVakasala kei na veidusimaki ni draki ca – Vuli e Niusiladi](#).

Keitou vakadreti ira na itubutubu kei na dauniveisusu mera veitaratara kei na nodra koronivuli se na veivanua ni muri vuli kevaka era mani vakaleqai tale ga ena draki ca kei na gauna sa nakiti tiko mera na dola tale kina. Na Minisitiri ni Vuli ena tokoni ira na veikoronivuli kece kei na veivanua ni muri vuli ena veika me vakavinakataki me dola tale na koronivuli.

Veiqaravi ni bula ena Yasayasa

Na veiqaravi ni bula era na tomana tiko ga na veiqaravi kevaka oni gadreva.

Na valenibula kece, wili kina na tabana ni leqa tubukoso ena dola tiko ga. Kevaka o tauvimate bibi qai gadreva na veivuke totolo duadua **yalovinaka mo qirita na 111**.

Kevaka e sega ni bibi sara na kemu ituvaki, e rawa ni oni dui qirita taumada ga na nomuni dui Vuniwai. Ena saumi tiko ga na talevoni ena loma ni 24 na aua, ya ni na sauma sara ga o vuniwai se o Vuniwai e veisosomitaki. E levu na Vuniwai era dau veiqaravi ga ena mua ni macawa era sa na dola tu ena gauna qo.

Ena vuku ni dua na ituvaki ni bula e leqataki, ia e sega ni bibi sara qai sega ni tiko o nomu vuniwai, mo veitaratara kei na tabana ni vakacalaka kei na valenibula ena vanua o vakaitikotiko kina. Na yacadra oqo e tiko ena [Healthpoint](#). Na vanua ni volitaki wainimate ena nomu itikotiko ena rawa ni tokoni iko kevaka e sega ni tiko nomu ivola vakavuniwai ni wainimate o dau taura. Na yaca ni sitoa ni volitaki wainimate e rawa ni laurai ena [Healthpoint](#).

Ena ivakasala vakavuniwai, se kevaka o sega ni kila na vanua mo gole kina mo kere veivuke, qirita na Tabana ni Bula ena 0800 611 116.

Ena veivuke e vauca na lomabibi, oca ni kei na vakaleqai ni vakasama, qirita se vakauta na itukutuku na Need to Talk? ena 1737 se veivosaki kei na dua na kenadau, ena loma ni 24 na aua dua na siga, 7

na siga dua na macawa. E rawa ni o qiri tale ga vua e dua na vuniwai o dau veitaratara kina ke o gadreva na veivuke.

Yalovinaka mo qaqarauni vakavinaka kevaka o gole ena dua na vanua ni na rairai sogo tiko eso na gaunisala; mo na kila taumada na vanua o na gole kina kevaka e dola tu qai sega ni rawa ni veivakaleqai.

iTuvaki ni nomu Bula

Na itukutuku qo ena vukea sara na ituvaki ni nomu bula.

Na bibi ni nomu moce vakavinaka ena gauna dredre qo

- iVakasala yaga e tiko eke: <https://www.healthnavigator.org.nz/healthy-living/sleep/sleep-tips/> (e vakatura na DHB na ivakasala ni bula ena tabana qo)

Na bibi ni nomu vakamacalataka vei ira na luvemu na veika e yaco tiko – mo vosa qai vakarorogo tale ga

- iVakasala yaga e tiko eke: <https://www.kidshealth.org.nz/coping-natural-disaster>

Veitokoni ena ivakarau ni vakasama

- a. E dau vakavuna na nuiqawaqawa na ituvaki ni leqa tubukoso me vaka na waluvu kei na nomu biubiu mai nomu itikotiko. Qori na veika ena dau vakilai ena ituvaki dredre va qo. E kena wai na nomu veitalanoa kei na nomu vukei ira tale eso.
- b. Kevaka o gadreva o iko kei ira eso tale na veivuke:
  - a. qirita na nomu vuniwai, na valeniwai e dola ena bogi se na Tabana ni Bula ena 0800 611 116
  - b. qirita na naba sega ni saumi se text ina 1737 mo vosa vua e dua na kenadau ena veivakasalataki
  - c. ena leqa tubukoso qirita na 111

Sasamaki ni oti na waluvu

E bibi dina mo savata vinaka qai vakamamacataka vakavinaka nomu vale kei na veika kece e tu kina. Na wai ni waluvu ena rairai tu vata kei na wai ni valelilai kei na wai ca eso e rawa ni vakavu tauvimate ena nomu itikotiko.

- Kevaka e mani vakaleqai nomu mita ni kasi ena wai se soqosoqo ni waluvu, mo veitaratara kei ira na qarava.
- Mo dau qaqarauni ena veigauna o sasamaki kina ni oti e dua na waluvu ena nomu daramaka na iyaya ni itataqomaki qai savata vakavinaka na ligamu ni oti na sasamaki ni bera ni o kana.
- Mo qarauni ira na gone mera kakua ni lako ena veivanua a yaco kina na waluvu me yacova ni sa samaki vinaka se kau laivi na veika e veivakaleqai era tu kina.
- Ena vuku ni inisua, mo tabaka se katona ena vidio na iyaloalo ni veika e vakacacani kei na veika taucoko ena gadrevi mera vakagalalataki ni bera ni tekivu na sasamaki.
- Samaka, vakadrodroya laivi na soqosoqo ni waluvu qai vakamamacataka vinaka na lomanivale ena kena gauna totolo duadua. Kauta kece i tuba na ka kece e suasua e rawa ni kau i tuba – iubi ni fuloa, iyaya ni vale, loga, isulu, kei na so tale, qai sigana ni sa draki vinaka.

- Mo biuta laivi na kakana kei na wai ni gunu e sa lakova na waluvu, wili kina na koniteina maroro.
- Kua ni kania na kakana draudrau ena veivanua e lakova na waluvu. Samaka qai kauta laivi na benu kece qai vakamirika ena teitei na lime.